

CHRÁNIT OSTATNÍ

Anna Koutná-Tesařová (*1933)

Bylo časně jaro roku 1973. Politická vězenkyně „husákovského“ komunistického režimu Anna Koutná seděla v kriminále v Opavě, doma měla dvě dcery a také muže, odsouzeného předtím ve stejném vykonstruovaném procesu ke kratšímu trestu. V březnu se Anna dozvěděla, že manžel zemřel – jeho tělo se našlo v brněnské přehradě. Dodnes není jasné, za jakých okolností někdejší armádní důstojník Karel Koutný zahynul, jisté je pouze tolik, že ta smrt byla velmi podivná: *„Karel se 4. ledna vypravil do práce a už se nevrátil. Za krátkou dobu našli na břehu u brněnské přehrady jeho aktovku, za čas i jeho, utopeného. Byl dobrý plavec. V pitevním protokolu bylo napsáno, že měl vlastními kapesníky svázané nohy a ruce [...].“*

Anna Koutná-Tesařová (rozená Boháčková) přišla na svět 24. března 1933 v Železných horách. Narodila se jako nemanželské dítě do velmi chudých poměrů. Měla čtyři starší sourozence a její matka, vdova z první světové války, byla na děti sama. V devíti letech Anna osiřela, krátce žila u starší sestry Lídy, posléze se dostala do dětského domova. Ještě před koncem války si ji vzala domů paní, která ji měla v úmyslu adoptovat, ale silný vztah mezi nimi nevznikl: *„Odložila mě na venkov ke své sestřenicí, do pásma kolem Sedlčan a Neveklova, kde bývala esesácká střelnice – obrovské území, odkud se museli lidé vystěhovat, a v té době se vraceli.“*

Po ukončení základní školy v roce 1947 šla Anna pracovat do malé továrny Chirana, kde letovala injekční stříkačky. Bydlela u tety: *„Chtěla jsem se osamostatnit, ne se dožebravat. Bratr přišel z vojny a nastoupil u finanční strážě. Bylo mu asi dvacet dva let a chtěl, abych nastoupila do učení. Ale já nechtěla být na nikom závislá, nikomu vděčná.“* V Chiraně prožila v únoru 1948 komunistický převrat – jako mladá dívka, která inklinovala ke komunistickým idejím. Stala se členkou svazu mládeže a posléze Komunistické strany Československa, recitovala ve svazáckém souboru: *„Neměla jsem informace ani vzdělání, komunistickým ideálům jsem opravdu uvěřila [...]. Na kádrovém oddělení si všimli, že mají aktivní svazačku, a poslali mě do kurzu pro korespondentky. Ráda jsem souhlasila. Kurz byl až na Valašsku ve vesnici Zdechov [...]. Měly jsme češtinu, psaní na stroji, těsnopis, a samozřejmě i marxismus. Školily jsme se na sekretářky, počítalo se s tím, že z nás budou spolehlivé síly.“*

Když Anna absolvovala kurz, pracovala zhruba do poloviny 50. let jako vychovatelka učnic ve Zbrojovce ve Vsetíně a Zlíně. Právě tam – snad na svazácké zábavě – poznala svého

příštího manžela Karla Koutného, čerstvého absolventa Vojenské akademie Antonína Zápotockého (ukončil ji jako důstojník, měl už za sebou průmyslovku a brněnskou fakultu ČVUT). Vdala se za něj na silvestra roku 1955, po svatbě se přestěhovali do Brna, o rok později se jim narodila první dcera Marcela, za další tři roky dcera Broňa. Na počátku 60. let vystudovala Anna Koutná při zaměstnání střední knihovnickou školu se zaměřením na žurnalistiku. Zajímala ji literatura, divadlo a výtvarné umění, a tehdy se také její komunistický dogmatismus počal drodit, začala se kritičtěji dívat na veřejné dění.

Ještě před narozením druhé dcery odjel Karel Koutný do Sovětského svazu, kde se měl pět let jako armádní expert vzdělávat, avšak za několik měsíců se kvůli nemoci vrátil. Anna pracovala jako úřednice, mimo jiné na oddělení kultury a školství Krajského výboru KSČ. Po pár letech odjel Karel Koutný znovu do SSSR, jako spolehlivý soudruh absolvoval v Burjatsku několikaměsíční kurz. Byl vázán přísným vojenským tajemstvím, nejspíš působil na základně protiletectvé obrany.

V 60. letech se Koutní postupně přiklonili k reformnímu komunismu, přetrvávala u nich důvěra v Sovětský svaz a přesvědčení, že komunistické zřízení lze změnit k lepšímu, dát mu „lidskou tvář“, jak se tehdy říkalo. Všechno změnila sovětská okupace Československa v srpnu 1968: *„Invaze nás těžce zasáhla, to byl strašný pád všech iluzí. [...] Tenhle zásah, to byl zločin [...]“* Anna Koutná zůstala v KSČ do roku 1969. Když se musela – jako všichni komunisté – dostavit na počátku normalizace k prověrce, vyjádřila jasný nesouhlas s okupací. Vyloučili ji z KSČ a vyhodili z práce: *„O rok později dopadl můj muž stejně při prověrkách v armádě. [...] Už byl podplukovníkem, pracoval na kandidatuře věd, odevzdal kandidátskou práci, ale nepřijali ji, nepřipustili ho k obhajobě a z politických důvodů musel odejít. Dlouho hledal zaměstnání, až ho vzali do Kancelářských strojů města Brna jako odborného údržbáře.“*

K rodinným přátelům Koutných patřili tehdy další vyhození brněnští komunisté: Jan Šabata, Mirka Černá a její muž Alfréd Černý, který se na samém počátku 70. let Anny zeptal, zda by nemohla opisovat na stroji krátké texty, necenzurované zprávy. Souhlasila a zanedlouho přepisovala texty i pro další známou, Šabatovu spolupracovnici Vlastu Tesařovou. Na šíření necenzurovaných informací mezi lidmi se podílela nejen Anna, ale i její manžel, který přepsané materiály archivoval a schovával. V prosinci 1971 začala Státní bezpečnost v Brně zatýkat (v souvislosti s takzvanou letákovou akcí, v níž byli občané upozorňováni, že nemusejí chodit k pseudovolbám a volit nadiktovanou kandidátku Národní fronty). V celách tehdy skončila také řada lidí, kteří neměli s letáky nic společného, avšak podíleli se například právě na přepisování a distribuci samizdatů, které režimní aparát nahlížel jako podvrtné.

Dne 17. prosince 1971 byl na základě udání zatčen Karel Koutný a Státní bezpečnost u nich doma provedla domovní prohlídku. *„Texty, které se rozepisovaly, byly v podstatě*

nevinné, StB si počínala hystericky. Při prohlídce toho moc nenašli, a tak brali kde co, staré mužovy poznámky, staré noviny. Nebylo to na zavření, přesto si 20. prosince přišli i pro mne," vzpomíná Anna, která pak prožila osm měsíců ve vazbě. Její dcery, jimž bylo třináct a šestnáct let, zůstaly s babičkou: „Zapírala jsem, nechtěla mluvit, ale dostali mě na ty děti. Říkali: „To je vaše věc, když budete zapírat, budete tu déle, děti budou bez rodičů [...]. Vypovídala jsem, přiznala jsem se. To rozepisování dělaly desítky ženských. A ať mi předložili cokoli, ke všemu jsem se přiznala, všechno jsem brala na sebe, abych chránila ty další [...].“ V srpnu 1972 byli manželé Koutní odsouzeni v sérii procesů spolu s mnoha dalšími lidmi (Vlastimilou Tesařovou, Annou Šabatovou, Květou Markovou, Zdeňkem Vašíčkem a dalšími). Anna dostala trest dva roky, Karel rok, oba za napomáhání k trestnému činu podvracení republiky.

Karel Koutný vyšel z vězení jako první. Nejdřív přežil podivnou autohavárii – a na začátku roku 1973 zmizel. Anna vzpomíná: „Z dopisů se mi zdálo, že manžel je vyrovnaný, že je v mnohem lepším stavu, než když jsme byli u soudu. Seděl ve vězení s Jaroslavem Šabatou, působil optimisticky, psal, co všechno budeme dělat. Měla jsem z toho radost. Přišel 17. prosinec, propustili ho, přišel domů, a druhý nebo třetí den jel do Zlína, kde měl u příbuzných auto. Cestou nazpět projížděl podjezdem, najednou ho ozářil silný reflektor a naboural se. Skončil v nemocnici, kde prožil Štědrý večer. Psal mi pak, že si to celé nedovede vysvětlit – a tón jeho dopisu byl zvláštní [...] optimismus se vytratil. Na silvestra byl doma, sháněl si zaměstnání a měl nastoupit do zbrojovky jako dělník. Pak se 4. ledna vypravil do práce a už se nevrátil [...].“

Smrt Karla Koutného je dodnes nevyjasněná. Jak už bylo zmíněno, jeho tělo se našlo v brněnské přehradě, a kdyby se rozhodl spáchat sebevraždu, pak je těžké vysvětlit, jak by si mohl sám spoutat ruce i nohy. I lékaři tehdy vyjadřovali pochybnosti – a Anna je dodnes přesvědčená, že její manžel zemřel násilnou smrtí: „Když jsme o tom mluvili s přáteli, došli jsme nakonec k závěru, že ho pravděpodobně někdo zavraždil. Byl nositelem státního tajemství, znal ze Sovětského svazu informace, které se týkaly protiletectvé obrany, a je dost možné, že když byl ve vězení, začali se obávat, že by mohl něco prozradit [...]. Příklad byl po roce 1989 dvakrát prověřován, ale k ničemu to nevedlo. Navíc se ztratily všechny materiály.“

V létě 1973 se Anna Koutná vrátila z vězení k dcerám. Směla vykonávat jen nekvalifikovanou a fyzicky náročnou práci ve skladu. Roku 1976 přišel z kriminálu v bídném zdravotním stavu významný český historik a politický vězeň Jan Tesař (viz jeho samostatný portrét). Přátelé za ním často jezdili do nemocnice, mezi nimi i Anna, sblížili se. V následujícím roce bylo zveřejněno Prohlášení Charty 77, které Anna podepsala – vzpomíná, že ačkoli za sebou měla věznění a bála se výslechů, domovních prohlídek a zatýkání, stejně „podepisovala všechno“. Roku 1978 stála spolu s Janem Tesařem a

dalšími disidenty u zrodu Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS), důležité opoziční organizace, která mapovala případy politicky pronásledovaných občanů Československa, seznamovala s nimi svět a snažila se zajišťovat pomoc obětem a jejich příbuzným. Anna Koutná-Tesařová také přepisovala samizdatové publikace a podílela se na řadě dalších disidentských aktivit, podobně jako Jana Tesaře ji obtěžovala a šikanovala Státní bezpečnost. V květnu 1979 byl Jan Tesař znovu zatčen a posléze (v dubnu 1980) se rozhodl přijmout nabídku k vystěhování. Žil pak nejprve v Německu, později ve Francii: *„Byla to léta nátlaku, abychom emigrovali, já jsem nechtěla, on říkal, že mu tam bude líp než ve vězení. Vycestoval do Německa [...].“* Nakonec se i Anna Koutná-Tesařová rozhodla odejít z Československa: *„Dcery měly svůj život, Broňa už byla maminkou, já se cítila osamělá a chtěla jsem ven.“* Ve Francii se za Jana Tesaře provdala, dnes oba žijí v České republice.

Autor textu Adam Drda